

Hacking education

Svět se změnil k nepoznání. Množství informací roste exponenciálně, technologie mění naše životy od základů. Naše vztahy, komunikaci, způsob práce i přemýšlení... ve světě 2015 je všechno jinak než bylo před 20 nebo 50 lety.

Rozvoj technologií a informační boom zdaleka předběhl naši schopnost s tím vším pracovat, předběhl naši mentální kapacitu, náš současný stav mysli. Co se však nezměnilo, je náš přístup ke vzdělávání. Pouze málo se změnilo za posledních 100 let. Ve svém jádru je podstata školství pořád stejná. Ve školách všech úrovní se učíme **memorovat a replikovat** věci. Učíme se, "jak se to dělá správně". Pravdou ale je, že všechno co děláme, děláme pravděpodobně špatně. Celé lidské poznání je charakterizováno změnami paradigmatů. Například už jenom to, že se Země točí kolem Slunce, že pouštění žilou není vhodná léčba nebo i to, co je vlastně zdravé jíst a co ne. Lidské poznání se vyvíjí a proto by úkolem vzdělávání nemělo být učit "podívej, takhle se to dělá správně", ale "podívej, takhle se to dělá. Jak to můžeme vylepšit?".

Škola od nás vyžaduje, abychom **poslouchali**, místo toho, abychom **naslouchali**.

Škola nás učí **přijímat** pravdy, místo toho, abychom je **zpochybňovali**.

Škola nás učí **opakovat** po zkušenějších, místo toho, aby nás učila být skutečně **tvůřivými**.

Například moje výtvarná výchova! Pamatuju si, jak jsme vždy měli za úkol namalovat třeba zážitek z prázdnin, nebo co si přejeme pod stromeček. Tak jsem vyslechl rozkaz a maloval. Pravidelně jsem však byl negativně ohodnocen, protože jsem prý neměl obrázek dokončený. To proto, že jsem nepomaloval celý papír, ale nechal jsem kraje bílé. Ale kdo řekl, že je takto nesprávně? Kdo určuje jak má dílo vypadat? Umělec nebo učitel? Kdyby všichni umělci slepě následovali své učitele, tak nemáme impresionismus, kubismus, surrealismus... vlastně bychom pořád malovali to samé.

Vůbec se nedivím, že mnoho lidí nemá vztah k výtvarnému umění. Ono pokud se základní škola snaží vytvořit vztah k umění kreslením zážitků z prázdnin, tak se nemůžeme divit, že velká část populace nemá estetické citění. Proč jsme raději jako děti nenamočili ruce nebo dřevěné klacky do barvy a netvořili například způsobem tzv. "action painting"? Nejenom, že by to děti neskutečně bavilo, ale zároveň by pochopili práci zakladatele tohoto směru, Jacksona Pollocka, a možná i dobu, ve které žil.

Proč nás nikdo nikdy nenaučil, co je podstata umění? Proč nám nevysvětlili, proč vlastně tu výtvarku máme? Já jsem si celou dobu myslel, že existuje proto, abychom alespoň na chvíli měli pokoj od matematiky a angličtiny. Pokud žák nevidí ve vyučovaném smysl, tak je to nesmysl. Celá aktivita přichází vniveč a je tím pádem "ne-smysl-ná". Buď dávejme věcem smysl, nebo je nedělejme.

(Budu konkrétní. Umění nás může naučit tolika věcem. Například, **co je to krása**, nebo, že umění je odrazem doby a že nás mnohdy může naučit více než dějepis. Stejně je to i s výchovou hudební. Pamatuji si, jak jsme zpívali lidové písně a poslouchali klasickou hudbu. Mimochodem, nikdy jsem nerozuměl tomu, proč to děláme... nevdí... Podstatou myšlenky je, že opět nám nikdo neřekl, že hudba nás mnohému učí a že umělec reflektuje to, co se děje kolem něho. A proto se polovina národa mračí, když slyší jak Rytmus zpívá "Čo ti jebe" nebo "Jebem na to". Mračí se, protože si neuvědomují, že to co slyší je pouze zrcadlo dnešní doby).

Škola mě **nenučila** to, co mě měla naučit! Škola mi **nastavovala hranice**, místo toho, aby mě učila hranice **překonávat**. Co by nás tedy škola měla učit?

- Kriticky myslet.
- Jak řešit problémy.
- Jak dělat rozhodnutí.
- Jak být tvořivým.
- Jak být dobrým člověkem. Měla by nás učit etice a morálce.

V první řadě by nás škola měla učit **kriticky myslet**. Zpochybňovat status quo. Jediní, komu vyhovuje status quo, jsou ti, kteří jsou u moci. Kritické myšlení je nepřitelem všech diktátorů, autokratů a totalitních režimů. **Kritické myšlení je zdrojem pokroku**. Kritické myšlení je schopnost nepodlehnout prvnímu dojmu, všeobecnému mínění, nepřebírat tradované názory, ale dokázat si udržet odstup a vytvářet si vlastní názor na základě vědomostí a zkušeností. Kritické myšlení je první schopnost, která nám zabezpečí skutečnou svobodu. Protože pokud tak nebudeme myslet, budeme lehce zmanipulovatelní autoritami i médií. Budeme žít ve falešné představě svobody a existovat jako loutka v rukou mocných, která je naučená následovat, ale ne přemýšlet. Proto by z nás škola neměla vytvářet následovatele, ale lídry. A kdo nechce být lídrem, ať je alespoň svobodným člověkem.

Za druhé, škola by nás měla učit, jak být dobrými **řešiteli problémů**. Představte si, jak by svět vypadal, kdybychom všechny vojáky nahradili profesionálními řešiteli problémů, kdybychom všechny ty peníze, co věnujeme do armád na celém světě věnovali do vytrénování lidí schopných řešit problémy? Svět by vypadal úplně jinak.

Škola nás ve skutečnosti neučí řešit problémy. Hlavním důvodem je, že škola předkládá problémy o kterých si myslí, že na ně zná odpověď. Když řešíte slovní úlohu v matematice, tak má vždy správnou odpověď. Když píšete jako slohovou práci úvahu, tak větší důraz se klade na dodržení formálních pravidel než na hloubku myšlenek.

Škola by měla vytvářet reálné prostředí prožitého problému a potřeby vyřešit ho. Děti by se měly aktivně podílet na řešení konfliktů mezi jinými dětmi. Měly by se podílet na řešení svých vlastních problémů. Představte si pracovat s dětmi například tak, že je posadíte do kruhu, nebo rozdělíte do malých skupin a zadáte úkol: "Jak pracovat se žáky tak, aby se rádi učili matematiku?" nebo "Jak udělat fyziku poutavější?", nebo "Jak si najít ve škole více kamarádů?". Lidská bytost má již od útlého věku schopnost tvořivě řešit problémy. A my bychom je v tom měli podporovat a rozvíjet je v této dovednosti.

Za třetí, škola by měla učit, jak **dělat rozhodnutí**. Toto je dovednost jako každá jiná, která se dá naučit. Rozdíl mezi úspěšnými a neúspěšnými lidmi není to, že by jedni byli mnohem inteligentnější nebo talentovanější než ti druzí. Rozdíl je v tom, že dělají správná rozhodnutí. Škola nás neučí rozhodovat se. **Škola rozhoduje za nás** a to je špatně. Po opuštění školy najednou čelíme rozhodovacím paralýzám. Čelíme strachu, že se rozhodneme zle. Raději proto rozhodnutí odkládáme do nekonečna. Nemáme ani ponětí o naší iracionalitě a naše rozhodnutí jsou protkána chybami, kterým se dá vyhýbat. Bereme věci osobně a rozhodujeme se v nevhodných emočních rozpoloženích. Nikdo nás nikdy neučil techniky rozhodování a jak dělat kvalitní informována rozhodnutí.

Není to škoda? Rozhodujeme se celý život, každý den, každou chvíli, v práci, v rodině. Tato dovednost si zaslouží maximální pozornost.

Čtvrtou oblastí je **tvořivost**. Všichni chtějí kreativní lidi, pracovní trh po nich doslova prahne. Nicméně, být tvořivým vyžaduje značnou **dávku odvahy**. Tvořivý člověk totiž vidí do míst, kam se ještě nikdo nikdy nepodíval a přináší světu věci, které se ne vždy líbí. Odvahu být tvořivý, dusíme již od dětství. Na hudební výchově jsem často dělal to, že když jsme zpívali písničku, tak jsem jí měnil slova. Zanechal jsem rytmus, ale text jsem vkládal vlastní a samozřejmě pro spolužáky co nejtípnější. Učitelky mě za to vždy tvrdě pokáraly. Co by mohly udělat jinak? Takovému dítěti můžou vysvětlit, že teď není prostor na jeho tvořivost, protože tím ruší druhé. Na druhé straně, bude skvělé, pokud zkusí vytvořit cover verzi a klidně ji přednese před všemi. Tvořit

je jedna ze základních funkcí lidského ducha. Pozvedněme tuto aktivitu mezi královské disciplíny školských osnov.

Pátá zanedbaná oblast školní výchovy je oblast **sebepoznání, etiky, morálky, lásky a štěstí**. Slavný je Lennonův citát: “Když mi bylo 5, máma mi vždy říkala, že štěstí je klíčem k životu. Když jsem pak šel do školy a ptali se mě, čím chci být až vyrostu, napsal jsem: Chci být šťastný. Řekli mi, že jsem nepochopil zadání. Já jim odpověděl, že nepochopili život.”

Také Stephen Covey hlásal, “dávejte to nejdůležitější na první místo”. Nedá mi proto nedumat nad tím, proč se těmto, zřejmě nejdůležitějším oblastem života nevěnuje ve škole více pozornosti? Proč nás škola cílevědomě neučí, jak být šťastný člověk? Jak být dobrý člověk? Jak milovat a pomáhat?

Škola by měla vést lidi k sebepoznání. Z lepšího sebepoznání plyne plnohodnotnější seberealizace a smysluplnější život. Jednoduše, šťastnější lidé.

Deprese je považována za jednu z nezávažnějších onemocnění současnosti. V práci zažíváme čím dál tím více syndrom vyhoření. Nemáme ponětí o harmonickém životě a vyrovnanosti. Zůstáváme ve vztazích, které nás nenaplnují, protože řešíme, co by na to řekli rodiče nebo okolí. Chodíme do práce, která nás nenaplnuje a to jenom proto, abychom měli jistotu příjmů a mohli jsme platit hypotéku. Přitom je pravděpodobné, že máme potenciál tvořit více, vydělávat více a mít práci odpovídající našim schopnostem. Ignorujeme svět kolem sebe. Přistupujeme nezodpovědně k planetě a tím nepřimo i ke svým potomkům. Doufáme, že problémy vyřeší někdo jiný.

Jak snadné by bylo vyučovat například meditaci. Její pozitivní dopady jsou prokázány tisíci studií a pokusy na školách mají zpravidla skvělé výsledky. Musíme si pouze sundat klapky z očí a uvědomit si, že to, že se meditace neučila doteď neznamená, že se nemůže učit od zítřka.

Co teď? Navrhuji **tři klíčové aktivity**.

První je **změna školních osnov a výuka učitelů**. Osnovy nereflektují skutečně potřebné kompetence a současný svět. Učí memorovat a replikovat, ne chápat a tvořit. Je chvályhodné, že se na některých školách zavádí práce s tablety, nicméně podstatou není učit se pracovat s tablety, ale s informacemi - jak je vyhledávat, jak je propojovat, ověřovat nebo dále dotvářet.

Jedním z řešení je **zpětná vazba** učitelům. Herec, který špatně hraje není v televizi. Vědec, který nic nevybádá nedostává granty, fotbalista, který neumí hrát fotbal, nehraje, lékař, který špatně léčí, brzy skončí. Tak proč máme učitele, kteří neumí učit, nebo učí špatně? Věřím, že každý zažil učitele, který si ve škole spíše kompenzoval své pocity méněcennosti a děti trápil, než aby je učil.

Již děti na základní škole můžou periodicky hodnotit absolvované předměty (Kolik se toho naučili, jak se jim líbili metody.) Cílem je, aby učitel získal zpětnou vazbu od svého publika. A věřte, že pokud 90% třídy negativně hodnotí nějaký předmět, není to předmětem.

Změna osnov je nevyhnutelný krok a je potřeba, aby ty nové reflektovali **potřeby současné a budoucí společnosti**. Když začne škola alespoň prvními kroky odpovídat na tyto potřeby, začnou být předměty jako “řešení konfliktů” nebo “komunikace” ústředními předměty.

Výuce a tréninku komunikace se ve škole nevěnuje pozornost. Přitom je velmi pravděpodobné, že v životě strávíte více času komunikací než větným rozbořem nebo řešením rovnic. V podstatě každý konflikt pramení ze špatné komunikace, komunikačních chyb a šumů. Když zohledníte ty nejpálčivější světové problémy, opět jde hlavně o problémy v komunikaci. Věřím, že většinu vojenských konfliktů vyřeší spíš pokrok v komunikaci, než pokrok v chemii. Protože chemické řešení problémů, například se značkou yperit, se v minulosti neukázaly jako šťastné.

Kromě konkrétních předmětů je potřeba změnit i **metody výuky**. Metody, které fungovaly kdysi, už nefungují teď. Školy tvrdí, že žáci a studenti se mění. Že jsou horší a horší. A mají pravdu, studenti se skutečně mění a z pohledu používaných metod a hodnotících kritérií se i můžou jevit jako horší. Pravdou ale je, že svět se mění, lidé se mění. To školní systém nestíhá. Děti, které chodily do školy před 10 nebo 20 lety, jsou jiné, než ty, co tam chodí teď.

Svět je jiný. Funguje jinak. Lidé fungují jinak. Lidé přemýšlejí jinak.

Největší rozdíl je **posun z lineárního myšlení na paralelní myšlení**. Pro vysvětlení, kniha je lineární, film je lineární, píseň je lineární. Jde to postupně a neskáče se z jedné části do druhé, jak se nám umane. Na druhé straně, internet je paralelní. V něm se skrze hypertext noříme do

jednotlivých oblastí tak hluboko jak chceme a pohybujeme se v něm svobodně rychlostí jednoho kliknutí. Pohyb je unikátní - klik sem, klik tam a teď zase zpátky a tu si přečtu ještě toto...

Když jsem chodil do školy, psávali jsme slohy. Byli jsme naučeni psát pěkně postupně: úvod, pak jádro, pak závěr. Ideálně rovnou napoprvé, žádná příprava, nebo dokonce úpravy. Celá tvorba byla lineární. Nepřeskakoval jsem, nevracel jsem se. Dnes je to jinak. Když něco tvořím, používám myšlenkové mapy. Tvořím paralelně. K úvodu mě napadne tohle a k této kapitole zase tohle. Mám proud myšlenek a tvořím celý text souběžně.

Proč o tom píšu? Protože o čem je škola? O informacích. To, co nás škola učí jsou informace a jak s nimi pracovat. Linearita vs. paralelnost je jeden ze základních atributů práce s informacemi. Je proto velmi důležité, aby tenhle fakt výuka zohledňovala. Není divu, že děti škola nebaví, když je výuka připravena na jiné módy práce lidské mysli. Principy výuky musí odpovídat skutečnému světu.

Druhá aktivita je **praktická projektová výuka**, kterou doporučuji uplatnit na všech úrovních vzdělávání. Inovátorem na tomto poli je projekt Unifer, který má za cíl učit právě všech pět schopností, které byly výše uvedeny. Praktická projektová výuka unifeří formou je založená na šesti podmínkách. První, studenti pracují v reálných situacích. Nejedná se o žádné modelové hry, nebo školní projekty. **Pouze skutečný zápas tvoří profesionály, ne bezpečné prostředí tréninkového hřiště.** Druhou podmínkou je dokonalá zpětná vazba. Žádný učitel nedá takovou zpětnou vazbu jako trh. Můžete být tím nejlepším studentem s vyznamenáním, ale i přesto můžete v reálném tržním prostředí selhat. Proč tomu tak je? Protože tento student byl úspěšný ve falešném prostředí. Je to jakoby jste trénovali na maratón na běžícím páse. Na něm máte skvělé výsledky, ale závod ne a ne vyhrát. Vysvětlení je snadné. Pohyb na páse je jiný než na pevném povrchu, atmosféra, počasí i strkanice jsou faktory, které na páse nenatrénujete. Maratoncem se stává až ten, kdo absolvuje maratón. Pokud tedy chceme, aby školy vychovávali schopné lidi, musíme je nechat absolvovat adekvátní situace. Po třetí, stimulace ke kritickému myšlení. Každý člověk musí být neustále podněcován k tomu věci zlepšovat a nepřijímat status quo jako ideální stav. Po čtvrté, řešení problémů je každodenní aktivitou, stejně jak u sportovce běh nebo u vědce čtení. Je nutno nechat studenty řešit situace, které nemají jednoznačně správnou odpověď. Vhodné jsou nečekané problémy a problémy pod časovým tlakem. Po páté, student musí sám dělat rozhodnutí, od těch nejdrobnějších po ty největší, desítky denně, maximálně s mentorskou podporou. Podstatou je, vytvořit zvyk "rozhodovat se", to znamená nečekat, že někdo rozhodne za vás, nebo že vás někdo povede za ruku. Protože člověk, který neumí dělat rozhodnutí, bude vždy veden za ruku a ten člověk bude vždy nástrojem ostatních a nikdy nebude skutečně svobodný. Po šesté, osobnostní rozvoj zaměřen na sebepoznání je neopomenutelný pilíř vzdělání.

Poslední nutnou aktivitou je potřeba vytvořit **globální nástroje**, které budou zmiňované dovednosti učit po celé světě. Svět je globální. Fyzicky můžete být kdekoliv do 24 hodin. Vidět se můžete s kýmkoliv na druhé straně zeměkoule v pár vteřinách. Jedno nesprávné rozhodnutí jednoho pomateného člověka může ovlivnit naše životy ještě v tentýž den. Svět je globální a kvalitní vzdělávání je lékem společnosti. Tak, jak kvalitní a nutričně bohaté potraviny vymažou hlad a mnoho nemocí z povrchu zemského, tak nezávadné a nutričně bohaté vzdělání vymaže nenávisť, vojny a strach. **Hluboké poznání je cestou k mírumilovnosti.** Hloupost je zdrojem konfliktů. V blázcích jsou konflikty na běžném pořádku, v knihovnách málokdy. Totalitní režimy pálí knihy. Mírotvůrci je chrání. Co svět potřebuje, jsou vzdělávací nástroje, jenž budou lidi učit komunikovat, pracovat s informacemi, řešit problémy a dělat správná rozhodnutí.

Současné technologie nám umožňují tyto nástroje šířit dokonce bez nutnosti fyzické přítomnosti učitele. Faktem je, že svět nikdy nebude mít dostatek kvalitních pedagogů a proto bychom měli tyto technické možnosti využít. Jak řekl Nelson Mandela: "Vzdělání je ta nejsilnější zbraň, kterou lze změnit svět". Pokud tedy svět chceme udělat lepším, musíme zlepšit vzdělávání. Teď i víme jak.